

УДК 343.9:343.95

DOI <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2024-1-7>**Пушкар Олег Анатолійович,**

кандидат юридичних наук,

докторант кафедри кримінального права та процесу,

Державний податковий університет

вулиця Університетська, 31, Ірпінь, Київська обл., 08201, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-9966-9693>

СУСПІЛЬНА НЕБЕЗПЕКА ПРИЙНЯТТЯ ПРОПОЗИЦІЇ, ОБІЦЯНКИ АБО ОДЕРЖАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ

Статтю присвячено дослідженню суспільної небезпеки прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою. Автором аргументовано думку про те, що криміналізація правопорушення, передбаченого статтею 368 Кримінального кодексу України, безпосередньо пов'язана з суттєвим підвищенням суспільної небезпеки цього корупційного правопорушення.

Охарактеризовано суспільну небезпеку прийняття пропозиції, обіцянки та одержання неправомірної вигоди службовою особою як невід'ємної складової об'єктивної сторони цього корупційного правопорушення. Окреслено зміст та визначено конкретно визначені прояви суспільної небезпеки корупційних правопорушень у цілому та кримінального правопорушення, передбаченого статтею 368 Кримінального кодексу України, зокрема.

Обґрунтовано, що одним із проявів суспільної небезпеки прийняття пропозиції, обіцянки та одержання неправомірної вигоди службовою особою є нівелювання демократичних засад рівноправності та соціальної справедливості, а також підрив основ суспільної довіри до держави.

Доведено, що визначення суспільної небезпеки відповідного виду корупційного правопорушення, як і будь-якого кримінального правопорушення, має практичне значення. Обґрунтовано, що таке рівень суспільної небезпеки впливає на обрання конкретного виду покарання для особи, яка вчинила відповідне правопорушення. Аргументовано, що на рівень суспільної небезпеки кримінального правопорушення, передбаченого статтею 368 Кримінального кодексу України, справляє вплив особа правопорушника, обставини вчиненого правопорушення.

Автором проведено огляд окремих прикладів із судової практики в справах, які стосувалися притягнення до кримінальної відповідальності за прийняття пропозиції, обіцянки та одержання неправомірної вигоди службовою особою. На підставі проведеного огляду, зроблено висновок про окремі практичні аспекти суспільної небезпеки корупційного правопорушення, передбаченого статтею 368 Кримінального кодексу України.

Ключові слова: криміналізація, неправомірна вигода, корупційне правопорушення, об'єктивна сторона, суспільна небезпека.

Pushkar Oleh. Public danger of acceptance of an offer, promise or obtaining an irregular benefit by an official person

The article is devoted to the study of the public danger of accepting an offer, promise or receiving an undue benefit by an official. The author substantiates the opinion that the criminalization of the offense provided for in Article 368 of the Criminal Code of Ukraine is directly related to a significant increase in the public danger of this corruption offense.

The public danger of accepting an offer, promise, and obtaining an illegal benefit by an official is characterized as an integral component of the objective side of this corruption offense. The content is outlined and specifically defined manifestations of public danger of corruption offenses in general and the criminal offense provided for in Article 368 of the Criminal Code of Ukraine, in particular.

It is substantiated that one of the manifestations of the social danger of accepting an offer, promise and receiving an undue benefit by an official is the leveling of the democratic principles of equality and social justice, as well as the undermining of the foundations of public trust in the state.

It is proved that the determination of the public danger of the corresponding type of corruption offense, as well as any criminal offense, is of practical importance. It is substantiated that this level of social danger affects the

choice of a specific type of punishment for a person who has committed a relevant offense. It is argued that the level of public danger of a criminal offense provided for by Article 368 of the Criminal Code of Ukraine is influenced by the person of the offender and the circumstances of the offense committed.

The author reviewed individual examples from court practice in cases involving criminal liability for accepting an offer, promise, and receiving an illegal benefit by an official. On the basis of the conducted review, a conclusion was made about certain practical aspects of the public danger of the corruption offense provided for in Article 368 of the Criminal Code of Ukraine.

Key words: *criminalization, unlawful benefit, corruption offence, objective side, public danger.*

Вступ. Як вбачається зі змісту ст. 11 Кримінального кодексу України (далі – КК України) обов'язковою ознакою кримінального правопорушення, передбаченого цим кодексом, є його суспільна небезпечність [1]. У свою чергу з теорії кримінального права відомо, що суспільна небезпечність протиправного діяння є елементом об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення.

Крім того, як обґрунтовано стверджують деякі науковці, саме тоді, коли певне діяння набуває характеру суспільно небезпечного, це стає підставою для його криміналізації (від французької «criminalisation» та латинської «criminalis») [2, с. 29], тобто визнання таким, що є підставою для притягнення за його вчинення до кримінальної відповідальності.

Таким чином, дослідження ознак суспільної небезпеки корупційного правопорушення, передбаченого ст. 368 КК України, дає можливість визначити обов'язкові ознаки об'єктивної сторони складу цього правопорушення.

Метою статті є окреслення змісту суспільної небезпеки прийняття пропозиції, обіцянки та одержання неправомірної вигоди службовою особою. Для досягнення цієї мети виконані такі завдання: 1) визначено поняття та зміст суспільної небезпеки кримінального правопорушення як елементу об'єктивної сторони складу такого правопорушення; 2) охарактеризувати суспільну небезпеку корупційних правопорушень у цілому та правопорушення, передбаченого ст. 368 КК України зокрема; 3) провести огляд судової практики щодо притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення корупційного правопорушення, передбаченого ст. 368 КК України, та визначити на цій підставі практичне значення та зміст суспільної небезпеки цього правопорушення.

Матеріали та метод. Окремі аспекти визначення суспільної небезпеки корупційних правопорушень вивчали такі науковці, як Д. С. Арсентьев, М. Б. Желік, В. М. Кабаєв, Д. О. Колодін, О. Д. Ярошенко та ін. Разом з тим, наявні наукові роботи є фрагментарними та потребують актуалізації з урахуванням сучасної судової практики та здобутків науки кримінального права. З огляду на це, дослідження питань суспільної небезпеки прийняття пропозиції, обіцянки та одержання неправомірної вигоди службовою особою є актуальним напрямком сучасної науки кримінального права.

Під час написання цього дослідження використовувалися загально-наукові та спеціально-галузеві методи наукового пізнання. Зокрема, методи аналізу та синтезу, а також індукції та дедукції покладено в основу з'ясування поняття, змісту та значення суспільної небезпеки кримінального правопорушення, передбаченого ст. 368 КК України. Завдяки цим методам вдалося встановити, що суспільна небезпека є обов'язковим елементом об'єктивної сторони будь-якого правопорушення, а суспільна небезпека прийняття пропозиції, обіцянки та одержання неправомірної вигоди службовою особою полягає у тому, що вказане правопорушення підриває основи встановленого порядку реалізації публічно-владних повноважень, посягає на встановлений правовий порядок у державі.

Результати. У теорії кримінального права об'єктивна сторона кримінального правопорушення визначається як зовнішній вираз суспільно небезпечної поведінки кримінального правопорушника, який надає можливість визначити тяжкість кримінального правопорушення [3, с. 316].

Інакше кажучи, саме характеристики суб'єкта правопорушника впливають на сту-

пень суспільної небезпеки, а тому саме останній є підставою для визначення тяжкості вчиненого кримінального правопорушення.

При цьому до ознак об'єктивної сторони кримінального правопорушення традиційно відносять: суспільно-небезпечну дію або бездіяльність особи, суспільно-небезпечні наслідки, причинний зв'язок між діями та наслідками, спосіб, час, місце, обстановка, засоби вчинення кримінального правопорушення. При цьому, на думку Д. О. Колодіна, суспільно небезпечна дія має два аспекти: перший аспект виражається в тому, що суспільна небезпечність є зовнішнім втіленням суспільно небезпечної волі суб'єкта, а по-друге, є наслідком тієї шкоди, якої було завдано [4, с. 354, с. 355].

Отже, суспільна небезпечність кримінального правопорушення тісно пов'язана, як із суб'єктом його вчинення, так і з наслідками відповідного протиправного діяння.

Разом з тим, суспільна небезпечність є оціночним поняття, про що справедливо зазначають деякі науковці. Зокрема, на думку О. Узунової та Є. Арт'юмова, критерієм оцінки суспільної небезпечності та ступеня такої небезпечності виступають об'єктивні й суб'єктивні ознаки злочину: об'єкт, на який посягає злочин, наслідки, спосіб учинення злочину, форма вини, мотив і мета та ін.; тільки оцінка всієї їх сукупності може розкрити об'єктивну, реальну небезпечність злочину – тяжкість [5, с. 147].

Погоджуючи з науковцями, варто також зауважити, що оскільки кримінальне правопорушення, визначене ст. 368 КК України, відноситься до корупційного, відповідно його суспільна небезпека є похідною від суспільної небезпеки корупції як негативного правового явища сучасної реальності.

Один із суддів Вищого антикорупційного суду України, висловив слушну думку про те, що корупція становить загрозу не лише розвитку держави та стабільності й безпеці суспільства, а й сприяє підриву її демократичних інститутів та цінностей; поширення корупції має вкрай негативний вплив на формування і діяльність органів державної влади, підри-

ває довіру громадян до них, зводить нанівець принцип верховенства права та руйнує засади моралі та почуття справедливості в суспільстві; корупція становить загрозу її демократичному розвитку, конституційному ладу, підриває авторитет України на міжнародній арені, створюючи тим самим безпосередню загрозу національній безпеці [6].

Таким чином, суспільна небезпека корупції не викликає сумнівів. Водночас, з огляду на те, що її прояви набувають усе більше різноманітних форм вираження, що пов'язано також з розвитком інформаційних технологій, відповідно, криміналізація прийняття пропозиції, обіцянки та одержання неправомірної вигоди службовою особою свідчить про зростання суспільної небезпеки саме від цієї форми прояву корупції, предмет якої є суттєво ширшим за хабарництво.

Д. С. Арсент'єв, досліджуючи окремі ознаки об'єктивної сторони деяких корупційних правопорушень, зазначає, що неправомірна вигода, яка є метою зловживання влади або службовим становищем, може полягати як у наданні та отриманні матеріальної вигоди, так і інших привілеїв, які зокрема також можуть полягати в отриманні та наданні певних послуг особі, яка зловживає владою або службовим становищем [3, с. 317].

З огляду на те, що вчинення службовою особою неправомірних дій на користь іншої особи, яка обіцяє надати, фактично надає або з якою укладено домовленість про надання неправомірної вигоди у матеріальній або нематеріальній формі, або на користь третьої особи, посягає на встановлений порядок публічного управління, законодавець запровадив більш суворі норми, включивши до об'єктивної сторони завершеного кримінального правопорушення, передбаченого ст. 368 КК України, також прийняття пропозиції та прийняття обіцянки, а не лише фактичне отримання такої вигоди.

При цьому суспільно небезпечним вказане діяння робить саме те, що суб'єктом його вчинення є службова особа, оскільки саме неправне використання службового становища в інтересах іншої особи (вигодонадавача) ста-

вить під загрозу встановлені основи публічного управління.

Як зазначає з цього приводу О. Д. Ярошенко, оскільки обов'язковою ознакою об'єктивної сторони складів корупційних правопорушень є вчинення діянь саме у зв'язку із вчиненням чи невчиненням службовою особою в інтересах того, хто надає (пропонує) неправомірну вигоду, або в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища, відповідно вказане й становить суспільну небезпеку та свідчить про те, що відповідне протиправне діяння, у якій би формі воно не виражалось, становить суспільну небезпеку [7, с. 10].

Позаяк, можна констатувати, що сама готовність службової особи, не залежно від того, чи мало місце фактичне одержання такою особою неправомірної вигоди або тільки планування її одержати, використати своє службове становище в інтересах іншої особи, вчинивши будь-які дії, які входять у коло її повноважень. Саме це відрізняє кримінальне правопорушення, передбачене ст. 368 КК України, від інших видів корупційних правопорушень, зокрема від зловживання службовим становищем.

Хоча фактично всі види корупційних правопорушень мають негативні наслідки у форму суспільної небезпеки, що виражається, зокрема у посяганні на встановлений порядок здійснення державного або іншого публічного управління, проте саме прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою набуває форми завершеного правопорушення та спричиняє негативні наслідки, незалежно від того, чи здійснила службова особа фактично дії в інтересах іншої особи та, чи отримала вона фактично неправомірну вигоду.

На це обґрунтовано звертають увагу деякі науковці, вказуючи, що кримінальна відповідальність за одержання неправомірної вигоди настає тільки за умови, якщо службова особа одержала її за вчинення чи невчинення дій в інтересах того, пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи з використанням наданої їй влади чи службо-

вого становища. Проте, фактичне виконання або невиконання дій службовою особою з використанням наданої влади чи службового становища в інтересах іншої особи знаходиться поза межами об'єктивної сторони злочину [8, с. 406].

Таким чином, оцінювати ступень суспільної небезпеки кримінального правопорушення, яке кваліфікується за ч. 1 ст. 368 КК України (простий склад злочину), необхідно з урахуванням: по-перше, розміру (обсягу) неправомірної вигоди (її грошового еквіваленту), що стала предметом обіцянки, пропозиції або фактичного одержання; по-друге, серйозністю наслідків вчинених службовою особою дій на користь іншої особи взамін за таку вигоду. При цьому на оцінювання рівня суспільної небезпеки відповідного правопорушення не справляє впливу те, чи була відповідна неправомірна вигода одержана, обіцяна або домовлена.

Як зазначає з цього приводу М. Б. Желік, кримінальні правопорушення, які полягають у прийнятті пропозиції чи обіцянки одержати неправомірну вигоду, а також проханні надати таку вигоду чи пропозицію, чи в обіцянці здійснити вплив за надання неправомірної вигоди, є правопорушеннями з усіченим складом та визнаються закінченими вже на початок виконання суспільно небезпечного діяння. На думку вченої, це свідчить про поширеність відповідних злочинних посягань та їх суспільну небезпеку, оскільки така форма прояву корупції підриває соціальну справедливість, порушує конституційні права громадян та перешкоджає економічному розвитку суспільства. [9, с. 6, с. 24].

Разом з тим, якщо кримінальне правопорушення кваліфікується за ч. 3 або ч. 4 ст. 368 КК України, як правопорушення, кваліфікуючою ознакою якого є його вчинення службовою особою, що займає відповідальне або особливо відповідальне становище, то суспільна небезпечність цього правопорушення підвищується. Те ж саме стосується такої кваліфікуючої ознаки, як значний, великий та особливо великий розмір неправомірної вигоди.

Тобто, незалежно від того, чи мало місце фактичне отримання службовою особою

неправомірної вигоди (за таких умов, не виникає труднощів при визначенні її розміру або майнового еквіваленту), під час розкриття відповідного правопорушення має бути чітко встановлено розмір (обсяг, еквівалент) обіцяної або домовленої вигоди, що на практиці може викликати деякі труднощі.

За таких умов, як вважає Д. С. Арсентьев, оцінка ступеню суспільної небезпечності, а також обсягу шкоди та наслідків впливає на кваліфікацію кримінального правопорушення за відповідною частиною ст. 368 КК України. Науковець також зауважує, що з урахуванням того, що більшість «службових» протиправних діянь відносяться до категорії корупційних кримінальних правопорушень, в національному кримінальному законодавстві доцільно не тільки унормувати підходи до чіткого формулювання наслідків таких правопорушень, а і безпосередньо переглянути зміст поняття «неправомірна вигода» [3, с. 317].

Розкриваючи власне зміст суспільної небезпечності деяких корупційних правопорушень, деякі науковці зазначають, що останні проявляється в заподіянні чи блокуванні нормальної, тобто такої, яка відповідає вимогам нормативно-правових актів, діяльності державних органів влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від організаційно-правової форми, а також заподіяння шкоди авторитету та діловій репутації вищевказаних органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ та організацій [2, с. 38].

При цьому деякі науковці зазначають, що на суспільну небезпечність, крім перелічених вище факторів, також впливає те, чи було службовою особою обіцяно або фактично вчинено взамін за неправомірну вигоду правомірні або неправомірні дії.

Зокрема, на думку деяких вчених, суспільна небезпечність «отримання неправомірної вигоди» за правомірні дії значно нижча, ніж суспільна небезпечність «отримання неправомірної вигоди» за неправомірні дії, що має бути враховано як законодавцем при криміналізації зазначених діянь, так і суддями при визначенні міри відповідальності [5, с. 148].

З таким підходом, беззаперечно, можна погодитися, проте, з огляду на те, що суспільна небезпека від правомірних дій службової особи за одержання, обіцянку чи домовленість надати таку вигоду залишається, відповідно кримінальна відповідальність настає навіть за таку правомірну дію.

Одним із прикладів із судової практики є Вирок Вищого антикорупційного суду України від 27 березня 2023 р., винесений у справі № 729/1248/18. Розглянувши цю справу, Суд вказав, що висловлюючи прохання та отримуючи неправомірну вигоду від особи, обвинувачений, який за посадою був суддею, усвідомлював суспільно небезпечний характер вчинюваних ним дій, передбачав їх протиправні наслідки, а також бажав їх настання, тобто вчинив кримінальне правопорушення із прямим умислом.

При визначенні основного покарання у виді позбавлення волі суд врахував вік обвинуваченого, відсутність судимостей, як обставини, що істотно знижують його суспільну небезпечність [10].

Проте з такою думкою не погодився один із суддів, що входив до колегії Вищого антикорупційного суду, виклавши свої міркування з цього приводу в Окремій думці. Зокрема, суддя зазначив, що обвинувачений вчинив закінчений умисний корупційний злочин, суспільна небезпечність якого полягає в посяганні на суспільні відносини, що забезпечують правильну (належну) діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних чи комунальних підприємств, установ чи організацій, а також їх службових осіб, у частині їх непідкупності та фінансування виключно у порядку, встановленому законодавством.

Суспільна небезпечність вчиненого злочину, як зазначив суддя, також полягає у тому, що він вчинений особою, яка має статус судді та, в силу законодавства України, навпаки, повинна була запобігати вчиненню корупційних правопорушень. Отже діями обвинуваченого завдано непоправну шкоду авторитету державної влади, зокрема її судовій гілці [6].

Видається, що наведена в Окремії думці позиція судді Вищого антикорупційного суду, є справедливою, оскільки у Вироку цей суд врахував вік особи обвинуваченого та відсутність у нього раніше вчинених правопорушень, проте вказані характеристики не знижують рівня суспільної небезпеки з урахуванням того, що ця службова особа є суддею, а отже, наслідки вчиненого нею корупційного правопорушення підривають авторитет судової системи та системи правосуддя загалом.

Висновки. Отже, суспільна небезпека прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою є похідною від суспільної небезпеки корупції як явища об'єктивної сучасності. При цьому суспільна небезпека корупції виражається в підриві демократичних засад суспільства, рів-

ноправності та встановленого порядку здійснення публічного управління, а також у посяганні на довіру до держави та її інститутів.

Водночас, на рівень суспільної небезпеки прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою впливають такі об'єктивні фактори: суб'єкт вчинення цього правопорушення (якщо така службова особа належить до осіб, що займають відповідальне або особливо відповідальне становище, то суспільна небезпека підвищується); фактичне вчинення або не вчинення з використанням свого службового становища певної дії в інтересах іншої особи; те, чи були вчинені службовою особою в інтересах того, хто надає, обіцяє та домовляється надати неправомірну вигоду, правомірними або неправомірними; розміру (обсягу, еквіваленту) неправомірної вигоди.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України. Документ 2341-III, редакція від 15.04.2023, підстава – 3000-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
2. Гузоватий О. І., Титаренко О. О. Кримінальна відповідальність за незаконне збагачення в Україні та деяких зарубіжних країнах : монографія. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 260 с.
3. Арсентьев Д. С. Окремі ознаки об'єктивної сторони зловживання владою або службовим становищем. *Право та державне управління*. 2022. № 3. С. 316–322.
4. Колодін Д. О. Окремі питання об'єктивної сторони складу провокації підкупу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 1. С. 354–356.
5. Узунова О., Артёмов Є. Аналіз статті 368 Кримінального кодексу України на відповідність вимогам юридичної техніки, гуманності й верховенства права. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2015. № 1 (80). С. 141–150.
6. Окрема думка на Вирок Вищого антикорупційного суду України від 27 березня 2023 року у справі № 729/1248/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110126889>.
7. Ярошенко О. Д. Кримінальна відповідальність за пропозицію та надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 369 КК України). Автореф. дис. канд. юр. наук. Київ, 2014. 22 с.
8. Кабаєв В. М. Особливості об'єктивних ознак злочинів, вчинених службовими особами, які займають особливо відповідальне становище. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 2. С. 404–409.
9. Желік М. Б. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди: кримінально-правова характеристика. Дис. ... канд. юр. наук. Львів, 2018. 258 с.
10. Вирок Вищого антикорупційного суду України від 27 березня 2023 року у справі № 729/1248/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109801337>.

References:

1. Kryminalnyy kodeks Ukrayiny. Dokument 2341-III, redaktsiya vid 15.04.2023, pidstava – 3000-IX [Criminal Code of Ukraine. Document 2341-III, edition dated 04.15.2023, basis – 3000-IX]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> [in Ukrainian].
2. Huzovaty, O.I., & Tytarenko, O.O. (2018). Kryminalna vidpovidalnist za nezakonne zbahachennia v Ukraini ta deiakykh zarubizhnykh krainakh [Criminal responsibility for illegal enrichment in Ukraine and some foreign countries]. *Monohrafiia (Monograph)*, 260 [in Ukrainian].
3. Arsentiev, D.S. (2022). Okremi oznaky obiektyvnoi storony zlovzhyvannia vladoiu abo sluzhbovym stanovyshchem [Separate signs of the objective side of abuse of power or official position]. *Pravo ta derzhavne upravlinnia – Law and public administration*, 3, 316–322 [in Ukrainian].

4. Kolodin, D.O. (2022). Okremi pytannia obiektyvnoi storony skladu provokatsii pidkupu [Separate issues of the objective side of the composition of bribery provocation]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Legal scientific electronic journal*, 1, 354–356 [in Ukrainian].
5. Uzunova, O., & Artomov, Ye. (2015). Analiz statti 368 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy na vidpovidnist vymoham yurydychnoi tekhniki, humannosti y verkhovenstva prava [Analysis of Article 368 of the Criminal Code of Ukraine for compliance with the requirements of legal technique, humanity and the rule of law]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy – Bulletin of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 1, 80, 141–150 [in Ukrainian].
6. Okrema dumka na Vyroky Vyshchoho antykoruptsiinoho sudu Ukrainy vid 27 bereznia 2023 roku u spravi № 729/1248/18 [Separate opinion on the Verdict of the Higher Anti-Corruption Court of Ukraine dated March 27, 2023 in case No. 729/1248/18]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110126889> [in Ukrainian].
7. Iaroshenko, O.D. (2014). Kryminalna vidpovidalnist za propozytsiiu ta nadannia nepravomirnoi vyhody sluzhbovii osobi (st. 369 KK Ukrainy) [Criminal responsibility for offering and providing an unlawful benefit to an official (Article 369 of the Criminal Code of Ukraine)]. *Extended abstract of candidate's thesis*. 22 p. [in Ukrainian].
8. Kabaiev, V.M. (2020). Osoblyvosti obiektyvnykh oznak zlochyniv, vchynenykh sluzhbovymy osobamy, yaki zaimaiut osoblyvo vidpovidalne stanovyshe [Peculiarities of objective signs of crimes committed by officials who occupy a particularly responsible position]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava – Journal of the Kyiv University of Law*, 2, 404–409 [in Ukrainian].
9. Zhelik, M.B. (2018). Pryiniattia propozytsii, obitsianky abo oderzhannia nepravomirnoi vyhody: kryminalno-pravova kharakterystyka [Acceptance of an offer, promise or receipt of an unlawful benefit: criminal law characteristics]. *Candidate's thesis*. 258 p. [in Ukrainian].
10. Vyroky Vyshchoho antykoruptsiinoho sudu Ukrainy vid 27 bereznia 2023 roku u spravi № 729/1248/18 [Verdict of the Higher Anti-Corruption Court of Ukraine dated March 27, 2023 in case No. 729/1248/18]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109801337> [in Ukrainian].